

УДК 37.091.4:316.344.3(477)«1917/1920»

DOI

**The role of the Ukrainian intelligentsia in the leading
educational movement of 1917-1920.**

**Роль української інтелігенції в провідницькому
освітньому русі 1917-1920 рр.**

Bunchuk Oksana

candidate of pedagogical sciences, art. Teacher

(Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky)

buncuktatana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7094-4934>

Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

Str. Hetmanka, 20,

Melitopol, Zaporozhye region, 73312

Yermak Yulia

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor

(Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky)

uliyaermak30@ukr.net

orcid.org

Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

Str. Getmanska, 20,

Melitopol, Zaporozhye region, 73312

Бунчук Оксана

кандидат педагогічних наук, ст. викладач

(Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького)

buncuktatana@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7094-4934>

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького*

вул. Гетьманська, 20,

м. Мелітополь, Запорізька область, 73312

Єрмак Юлія

кандидат педагогічних наук, доцент

(Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького)

uliyaermak30@ukr.net

orcid.org

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького*

вул. Гетьманська, 20,

м. Мелітополь, Запорізька область, 73312

ABSTRACT

In the article, the authors reveal the role of the Ukrainian intelligentsia in the leading educational movement of 1917-1920, as during the period of the national-

democratic revolution of the Ukrainian people, it was the social organizations and cultural and educational societies that took on the honorary role of leaders and leaders in this field. In fact, the public took care of education in Ukraine until the formation of the first leading Ukrainian educational institution - the General Secretariat of Education. With the active participation of public figures, the first Ukrainian gymnasium was set up, they took the Ukrainianization of the school in Ukraine, arranging in 1917 the first courses of Ukrainian studies for teachers throughout the country, elaborated the main provisions of the reform of school education, took care of terminology and the publication of school books. During its activities and in the period of Denikin and at the beginning of the Soviet government, it was the patriotically conscious intelligentsia who was the leading force in society, which laid the foundations for the development of Ukrainian schooling, fulfilled its mission and mission to bring the national education, mother tongue, to the Ukrainian people.

Keywords: Ukrainian intelligentsia, explorer educational motion, public organizations, national system of education, publicmen.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. На сьогоднішній день однією з найважливіших проблем є відродження національної самобутності школи, покликаної формувати високий інтелект нації, її соціальний і культурний генофонд. Підвищення національної свідомості молоді через систему освіти – гарант майбутнього українського народу. Сьогодні йде пошук не лише шляхів оновлення освіти, а й принципово нових перспектив і можливостей – до школи нової генерації – української національної школи.

В аналізі минулого одне з основних місць посідає питання освіти й шкільництва. Нація, що належним чином дбала про розвиток освіти та духовності, ні за яких обставин не втрачала назавжди своєї незалежності, вона ростила і плекала власну інтелектуальну еліту, будителів національної свідомості – своє майбутнє.

Аналіз основних досліджень і публікацій, присвячених даній проблемі, на які спирається автор. Аналіз літературних джерел, які висвітлюють дану проблему, засвідчує, що вони охоплюють незначну кількість робіт, але саме ця група джерел стала першоосною для сучасних досліджень ролі української інтелігенції в розвитку освіти 1917-1920 рр. До джерел, які розкривають діяльність громадських діячів зазначеного періоду можна віднести науково-історичні, педагогічні твори науковців к. 19 - поч. 20 ст. таких як О. Доценко, С. Пастернак, С. Сірополко. Серед науковців-сучасників, що досліджували дану проблему, можна виділити прізвища Г.Васьковича, С.Єфремова, І.Лікарчука, Б.Матроса, П.Ротача та ін.

Формулювання мети і завдань статті - розкрити та проаналізувати значення української інтелігенції в розвитку шкільництва 1917-1920 рр.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Революційні події весни 1917 р. у Російській імперії привели до падіння монархії та проголошення певних демократичних перетворень. На хвилі революційних подій в Україні, в перших числах березня 1917 р., утворилася Центральна Рада, яка взяла на себе функції загальноукраїнського громадсько-політичного центру. Новостворений орган, узявши курс на відродження державності українського народу, відвів чільне місце у державотворчій політиці питанню національно-культурного будівництва. У цій складній і багатогранній роботі на перші позиції виходило завдання побудови національної системи освіти та її основи – школи.

Тому у відозві до українського народу 7 березня 1917 р. Центральна Рада закликала всіх громадян, культурні і політичні організації, місцеві органи влади добиватися дозволу від Тимчасового уряду на розширення мережі освітніх закладів, переведення освіти на україномовне викладання, українізації державно-адміністративних установ, утворення українських культурних товариств, а також закликала населення України збирати гроші до Національного фонду, частину з яких планувалося виділити на культурне будівництво. У розвиток цього документа голова Центральної Ради М. Грушевський звернувся до української

інтелігенції з проханням взяти участь у створенні нової школи, проведенні українізації освіти і надавати всебічну допомогу підвищенню загального культурного рівня населення [4].

Між тим, нагальна потреба розпочати створення національної школи в Україні не дозволяла чекати на виконання непевних обіцянок російського уряду. Провідні українські діячі освіти, науки, культури вважали за необхідне невідкладно домагатися реалізації природного права українського народу на національну освіту всіх рівнів.

У квітні 1917 р. при Київській міській Думі була утворена українська шкільна комісія у складі М. Грушевського, І. Стешенка, В. Ігнатовича, М. Ярошевського, Т. Лубенця, С. Романюка, Є. Королькова, яка й започаткувала роботу з українізації шкіл у Києві і губернських містах. За прикладом Києва при думах інших міст України були створені подібні комісії, які допомагали запроваджувати україномовне викладання в школах, організовувати друкування навчальної літератури рідною мовою, створювати курси з підготовки учителів-україністів, відкривати національні школи.

Одним із напрямів культурно-освітньої діяльності прогресивної інтелігенції стала боротьба за відкриття українських початкових шкіл, якій при підтримці Центральної Ради в перші місяці 1917 р. вдалося відкрити одну з перших українських гімназій в м. Києві. Громадянство отримало дозвіл на відкриття гімназії від Київської шкільної округи, від «Виконавчого комітету Ради об'єднаних громадських організацій м. Києва». Гімназію ім. Т. Шевченка було відкрито 18 березня 1917 року.

Не маючи змоги одержати асигнування на гімназію від уряду і бажаючи зберегти більшу самостійність і незалежність гімназії, громадські діячі відкрили її на власні кошти та кошти заможних людей. Свого приміщення гімназія не мала, тому заняття здійснювалося в другу зміну з третьої до сьомої години вечора у приміщенні гімназії А. Жекуліної. Таке становище було характерним і для інших українських гімназій, які відкриваються пізніше: відсутність власного приміщення, друга зміна навчання, відсутність державної допомоги.

Оскільки школа була відкрита наприкінці навчального року, то у ній розпочали навчання лише у трьох класах: молодшому та старшому підготовчих і першому. Їх контингент складався переважно з дітей, що і раніше навчалися українською мовою у різних притулках для біженців і невеликої кількості дітей «свідомих українських громадян». Із наступного навчального року гімназія розширилась до шести класів: молодший підготовчий, старший підготовчий, два перших, другий і третій. Всього в гімназії навчалось 174 учні, з них 108 хлопчиків та 66 дівчаток. Соціальний склад учнів був різним: біженці з притулків – 70, селяни – 43, міщани – 20, козаки – 6, з інтелігенції – 35.

Директором гімназії спочатку був П. Холодний, потім – В. Дурдуківський. У гімназії читались такі предмети: Закон Божий, українська мова, історія, географія, природознавство, математичні науки, малювання, письмо, співи, гімнастика, існувала молодша підготовча група. Також, у гімназії на дуже високому рівні, стояло викладання українознавих дисциплін і патріотичного виховання молоді. Г.Вашенко зазначав, що школа розвивала й творчі здібності у вихованців, про що свідчили численні малюнки учнів, зібрані ними в кабінетах і лабораторіях колекції, різні вироби і т. ін. [1, с. 17].

Таким чином, відкриття гімназії було наслідком досить довгої попередньої підготовчої роботи кращих українських педагогічних сил. Крім уведення нових українознавчих дисциплін, розробки нових програм із цих предметів, видання нових підручників та розробки нової методології навчання і виховання, громадськість брала на себе і вирішення фінансово-правових питань в діяльності новоствореного навчального закладу.

Розширення мережі шкіл, посилення їх матеріальної бази та забезпечення шкільної освіти кадрами була лише частиною великої роботи громадськості з побудови національної школи. Однак у цій напруженій роботі чи не найголовнішим завданням стало переведення зрусифікованої школи на національний ґрунт. Це можна було здійснити лише шляхом уведення україномовного викладання в школах, перебудови виховної роботи на національно-патріотичних засадах, формування у підростаючого покоління нової

національної ментальності та широкого запровадження у навчання українознавства.

Утворення спілки учителів-українців у м. Києві було пов'язане з відкриттям на початку 1917 - 1918 н. р. 16 українських початкових шкіл міста. Ініціювали цю справу освітні товариства і Генеральний Секретаріат Освіти, а міська Дума дала згоду на їх відкриття. Для підтримки української школи громадські діячі організували фонд «На допомогу рідній школі».

Саме на кошти товариств у вересні 1917 р. у Києві була відкрита друга гімназія імені Кирило-Мефодіївського братства. Гімназія мала підготовчий та вісім навчальних класів. Директором її був Ф. Сушицький, а учителями працювали приват-доценти університетів Св. Володимира й Українського народного – О. Грушевський, Ф. Швець, М. Кравчук, а також лектори Педагогічної академії П. Зайцев, О. Дорошкевич та інші. Плата за навчання у гімназії становила 80 крб. за рік.

Третя українська гімназія була відкрита 14 вересня 1917 р. у м. Києві в складі підготовчого та 1-3 класів, до яких прийнято 100 учнів. У передмісті м. Києва, на Шулявці, згодом, за ініціативою товариства «Просвіта», була відкрита і четверта українська гімназія у складі двох підготовчих та першого класу [9, № 180, с. 69].

Відкриття перших українських гімназій у Києві, столиці УНР, стало визначною подією українського не лише культурно-освітнього, а й суспільно-політичного життя в цілому. Воно показало не тільки прагнення, а й можливість побудови національної школи як вирішальної складової системи освіти, здатної забезпечити навчання рідною мовою, виховання національно свідомих громадян відродженої України [11, с. 66].

Окреслюючи напрями розвитку освіти і виховання в Україні, С. Русова, писала згодом: «...в утворенні національної школи ми закладали два начала: перше – безпосередню націоналізацію педагогічних засобів виховання і навчання дітей та молоді, тобто – рідна мова викладу і зміна програми з тенденцією внести ті науки, які дають найбільше громадській національній

свідомості, - історію й географію рідного краю і народне мистецтво - музика, співи, орнаментика; друге – єднання навчального процесу з суспільним буттям, моральним й громадсько-політичним вихованням учнів, без чого неможливе будівництво нового життя» [12, с. 143].

Розмірковуючи над здобутками на ниві національної освіти у перший рік Української Народної Республіки, М.Гончар у статті «Наша школа» констатував, що навчання українською мовою у школах розпочалося вже з осені 1917 р. Виходячи із спостережень за дітьми, дослідник зазначив, що перехід з російської на рідну мову навчання не був складним для них, а навпаки, учні сприйняли його з великою цікавістю. Та і вчителі поступово переконалися, «що тільки своя рідна школа може найбільше дати знань учневі при найменшій затраті часу». Труднощів було багато: війна, нестача підручників тощо. «Але, незважаючи на все це, школа не тільки не занепала, а як показав мій власний досвід, українська школа за рік дала такий мінімум знань, який без всякого прибільшення рівнявся максимуму знань, коли вона була чужомовною», – зазначав М. Гончар. Він наголошував, що насамперед рідна школа дала учням національну самосвідомість, вони дізнались, хто вони, про своїх прашурів, саме тому навчилися шанувати свій край і свій народ. Впровадження рідної мови у школу вплинуло і на виховання – «ніщо так не зближує людей, як їх мова, розуміння один одного через неї». Саме мова стала зближуючою силою учня і вчителя. Таким чином, тільки «через одну уже мову склались такі умови, які виховують з дитини вільну людину» [9, № 180, с. 31-32].

Тяжкого удару українській школі завдали денікінці. Денікінський антиукраїнський рух за масштабами боротьби проти українського національно-культурного будівництва за весь період визвольних змагань був найбільш масовий і найагресивніший.

Восени 1919 р. головнокомандуючим Катеринославською, Харківською та Полтавською губерніями став близький до А. Денікіна генерал В. Май-Маєвський, який пізніше прийняв у нього командування Добровольчою армією, видав наказ щодо заборони українських шкіл.

На виконання цих наказів скасовувалося викладання українознавчих предметів (історія та географія України, українська література і мова) як шкідливих й зайвих. Спеціальним розпорядженням Особливої наради було наказано познімати у всіх установах портрети Т. Шевченка. Нависла також загроза над помешканнями українських гімназій, зокрема в Києві. Так, друга українська гімназія користувалася, за згодою другої російської гімназії, колишнім інтернатом останньої і змушена була передати 11 кімнат свого приміщення Технічній школі Інженера Кобелева, яка потребувала тільки 4 класні кімнати. Це відбулося за розпорядженням голови Київського шкільного округу. Усі спроби адміністрації гімназії переконати його в тому, що руйнувати життя цілого закладу не варто і що потрібні йому кілька кімнат можна знайти в іншому будинку, він категорично наполягав на передачі приміщення [6].

Опинилася на вулиці також 1-а державна українська гімназія ім. І. Котляревського у Полтаві, виселена білогвардійськими властями з власного приміщення, де розмістили дитячий притулок.

Водночас закривалися й інші навчальні заклади в Україні. Зокрема, у селі під Фастовом денікінці розігнали учнів і вчителів народної двокласної школи, а одного з останніх заарештували тільки за те, що навчання там провадилося національною мовою. Становище українських педагогів у захоплених білогвардійцями місцевостях було жахливе. Багато з них вимушені були зрікатися завідування навчальними закладами. Водночас на їхні місця власті призначали російських учителів-біженців [5].

Отже, як бачимо, з приходом денікінців російська школа підтримувалася на державному рівні. Водночас українська школа та освіта були оголошені приватною справою і позбавлені державної підтримки. У той же час не заборонялося утримувати єврейські, польські й інші національні навчальні заклади, а призначені українською владою директори, начальники та вчителі були звільнені [10, с. 38].

За спогадами директора Першої української гімназії ім. Т.Г. Шевченка В.Дурдуківського, зазначає А. Кравченко, після встановлення денікінського

режиму задля «спасіння честі нації» відбулась спільна нарада всіх директорів українських гімназій з представниками інтелігенції, провідних педагогічних діячів і батьків, на якій було ухвалено послати до куратора Київської шкільної округи проф. Є. Спекторського спеціальну делегацію з відповідним меморандумом про українську школу. До складу делегації ввійшли директори гімназій, представники освітніх товариств і кілька батьків. Текст меморандуму про українську школу було доручено скласти В. Дурдуківському. Меморандум містив коротеньку історію освітніх вимог українського народу й української школи, докази повної незаконності розпорядження Міністерства освіти відносно позбавлення українських шкіл державного утримання й категоричні вимоги скасувати це незаконне, образливе для українського народу, нетактовне з політичного погляду розпорядження. Вислухавши меморандум, Спекторський почав говорити про те, що справу ще остаточно не вирішено, що це є тільки спроба, маленький експеримент, що українська школа повинна довести свою необхідність, що коли українську школу підтримає народ, то це буде доказ, що вона потрібна й бажана народові, тоді й уряд її обов'язково підтримає. Така безсоромна і в той же час по-дитячому наївна й безсила балаканина куратора глибоко образила й обурила членів делегації. «Так і не добилися ми нічого. Тоді Товариство шкільної освіти офіційно взяло на себе утримання всіх українських шкіл і гімназій», – підсумував В. Дурдуківський [14, арк. 40-41].

Отже, керівництво справами освіти в Київській, Полтавській, Катеринославській та Харківській губерніях знову взяли на себе передові освітні діячі. Інтелігенція звернулось до громадських організацій і приватних осіб з проханням допомогти українській школі в її тяжкому становищі. Особливо допомогли такі солідні організації, як кооперативи, Український Червоний Хрест, газета «Слово», Товариство «Копійка на рідну школу» і взагалі українське вчительство і громадянство [2, с. 81].

Діячі освіти докладали багато зусиль для того, щоб знаходити постійні надходження коштів, які потім можна було б надавати українській школі. З цією метою вони надсилали передплатні листи до багатьох інституцій, влаштовували

різні вистави, концерти, а також ефективно використовували метод «викликання» на пожертву. Особливо багато тут зробила газета «Слово», яка організувала і очолила цей процес. Зокрема, 6 листопада 1919 р. газета «Слово» запровадила на своїх сторінках рубрику під назвою «На рідну школу», в якій повідомляла, що українське громадянство, пам'ятаючи свої обов'язки, почало відгукуватися на заклик, вміщений в попередньому числі «Слова» щодо допомоги українським школам та освітнім установам. 22 листопада 1919 р. редакція газети «Слово» підвела підсумок зібраним коштам за зазначений період. Вона відзначала, що зібрано всього 72 тис. 9 крб. 30 коп., так що можна сказати, що кожне число «Слова» приносить рідній школі від своїх читачів у подарунок більш ніж 1000 крб. [7]. До 26 листопада включно редакцією вже було зібрано 114 тис. 980 крб. 44 коп. [8]. Водночас, пожертви на рідну школу продовжували надходити й далі.

Окремо слід сказати про внесок української кооперації в справу збереження української національної освіти в цілому й української школи взагалі. Без фінансової підтримки української кооперації провідні освітні товариства зазнали б великих труднощів. На кошти Спільки споживчих товариств був організований Союз української культури, який взяв на себе утримання українських шкіл. Журнал «Вільна Українська Школа» писав у ті роки: «Поширюючи свою культурно-просвітню діяльність, кооперативи стають в найближчій допомозі українській школі». Кооперативна громадськість в роки революції і громадянської війни бачила одним із своїх невідкладних завдань матеріальну та організаційну підтримку культурних та освітніх закладів України [3, с. 94].

Ставлення української кооперації до дій нового уряду щодо питань української школи збіглося зі ставленням до цієї проблеми українських освітян, всієї прогресивної громадськості України. Дії Добровольчої армії обурювали кооператорів. Зі встановленням в Україні денікінського режиму до кооперативних установ почав надходити потік прохань взяти під свій контроль процес збереження українських закладів освіти. Київські кооперативні установи

через Український фінансовий кооперативний комітет змогли виділити 1,5 млн. крб., але цього виявилось замало для фінансування шкіл [3, с. 94].

Отже, добровільні внески від громадян, громадських організацій та інших установ стали яскравим свідченням масової підтримки української школи, розуміння її ролі та значення.

Таким чином, з приходом на Україну денікінської армії, як і на початку революції, українська свідомо інтелігенція доклала багато зусиль, енергії й ентузіазму в справі збереження національної освіти. Вона добре розуміла, що тільки в громадській організованості, в громадському співчутті можна шукати опору й допомогу.. Завдяки цьому було збережено українську школу, освітні інституції, а це наочно свідчить, про те, що українська школа і українська культура не тільки зберегли свій статус а й пустили глибоке коріння в українському народі.

Коли радянська влада змінила денікінську, знов перед громадськими діячами постало питання ревізії програми своєї діяльності, а саме: заснування зразкових шкіл по плану єдиної школи, трудових колоній, які б носили національний характер; розроблення планів навчання в цих навчальних закладах; продовження роботи по збиранню і накопиченню коштів; відкриття курсів української мови для вчителів, які її не знають; забезпечення шкіл власними помешканнями; оголошення конкурсу шкільних підручників і загалом забезпечення школи підручниками. Планувалося, що ця робота буде проводитися у всеукраїнському масштабі. Також у плани громадських діячів входило знайти контакт із радянською владою, але політичні моменти повинні бути викреслені з їх діяльності [13, с.13-14].

Для роз'яснення напрямів своєї подальшої роботи вони звернулися до українського народу зі зверненням, де говорилось: «Школа українська здобула собі право на визнання й існування. В часи денікінщини тільки шляхом боротьби та громадянської самовідданості можна було всі школи зберегти, зміцнити їх і наочно дати доказ, що українське громадянство доросло до розуміння всієї ваги рідної школи» [2, с. 176].

Інтелігенція зверталася до українського громадянства з проханням підтримати подальшу їх діяльність як морально, так і матеріально, підкреслюючи, що ця справа не пропаде марно [2, с. 176].

Отже, можна зробити висновок, що з приходом радянської влади громадськість продовжила енергійну роботу щодо утримання й організації української школи і, взагалі, освітніх установ, співпрацювало з радянськими органами управління освітою в питаннях розбудови української школи, розробки планів розвитку освіти.

Але, на жаль, восени 1920 року в приміщеннях, де відбувались збори громадських діячів і педагогічної інтелігенції проводяться обшуки, частина з них арештована, будівлі передано військовій владі під бурсу для курсів Всеобуча, майно опечатується, потім вивозиться. Бачимо: досвід патріотично настроєної інтелігенції Радянській владі не знадобився, їх діяльність фактично припинено.

Висновки та перспективи подальшого розвитку проблеми. Опрацьовані матеріали дають підставу зробити висновок, що історія української школи початку ХХ ст. тісно пов'язана з освітнім рухом національно-свідомої інтелігенції. У період національно-демократичних революцій українського народу, саме громадські організації і культурно-освітні товариства взяли на себе почесну роль провідників й керманічів на цьому полі. Фактично, громадськість опікувалася справами освіти в Україні до утворення першого керівного українського освітнього органу – Генерального Секретаріату освіти.

За активної участі громадських діячів закладено першу українську гімназію, вони взяли в свої руки українізацію школи в Україні, влаштувавши в 1917 р. перші курси українознавства для вчителів по всій Україні, розробили основні положення реформи шкільної освіти, дбали про термінологію, видання шкільних книжок.

У період, коли влада в Україні перейшла до рук Денікіна й українські школи були позбавлені державного утримання, їх фінансування взяла на себе українська громадськість. За час своєї діяльності саме патріотично свідомо інтелігенція виявилась провідною силою в суспільстві, яка заклала підвалини

розвитку українського шкільництва, виконала своє призначення і місію нести в український народ національну освіту, рідну мову.

Література

Ващенко Г. Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Ващенко. – Мюнхен: накладом Центрального комітету СУМ, 1957 – 48 с.

Вільна Українська Школа: Орган Всеукраїнської учительської спілки. – 1919-1920 шк. р. – № 1-3.

Вільна Українська Школа: Орган Всеукраїнської учительської спілки. – 1919-1920 шк. р. – № 4-5.

Вісти з Української Центральної Ради. – 1917 р. – № 1. – 19 березня.

Вони держать іспит // Слово. – 1919. – 26 жовтня (6 листопада).

Замах на помешкання української гімназії // Промінь. – 1919. – 24 жовтня (6 листопада).

На рідну школу // Слово. – 1919. – 19 (30) листопада.

На рідну школу // Слово. – 1919. – 27 листопада (10 грудня).

Нова Рада – 1917. – № 34, № 96, № 123, № 180.

Постернак С. Із історії освітнього руху на Україні за часів революції 1917 – 1919 рр. / С. Постернак. – Київ, 1920. – 128 с.

Розовик Д. Ф. Національно-культурне будівництво і України у 1917-1920 рр.: дис. докт. ісор. наук: 07.00. 01 / Дмитро Федорович Розовик. – К., 2004 – 388 с.

Русова С. Мої спомини / С. Русова. – К.: Україна – Віта, 1996. – 228 с.

Державний архів м. Києва

Ф. 346 Товариство шкільної освіти

Оп. 1.

Спр. 1. Протоколи загальних зборів, комісій Товариства шкільної освіти, 25 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

Ф. 707 Управление попечителя Киевского учебного округа

оп. 300.

спр. 18, 105. Повідомлення, надіслані до Київської шкільної округи, про відкриття українських гімназій та їх стан.

References

Vashchenko G.(1957). Proekt sy`stemy` osvity` v samostijnij Ukrayini [Project of the system of education in independent Ukraine]. Munich, Germany: by the Central Committee of CYM.

Автор. (Рік публікації). Назва книги транслітерована [Назва книги англійською мовою]. Місто, Держава: Видавництво

АНОТАЦІЯ

В статті автори розкривають роль української інтелігенції в провідницькому освітньому русі 1917-1920 рр., адже у період національно-демократичної революції українського народу, саме громадські організації і культурно-освітні товариства взяли на себе почесну роль провідників й керманичів на цьому полі. Фактично, громадськість опікувалася справами освіти в Україні до утворення першого керівного українського освітнього органу – Генерального Секретаріату освіти.

За активної участі громадських діячів закладено першу українську гімназію, вони взяли в свої руки українізацію школи в Україні, влаштувавши в 1917 р. перші курси українознавства для вчителів по всій країні, розробили основні положення реформи шкільної освіти, дбали про термінологію, видання шкільних книжок.

За час своєї діяльності, і в період денікінщини і на початку правління радянської влади, саме патріотично свідомі інтелігенція виявилась провідною силою в суспільстві, яка заклала підвалини розвитку українського шкільництва, виконала своє призначення і місію нести в український народ національну освіту, рідну мову.

Ключові слова: українська інтелігенція, провідницький освітній рух, громадські організації, національна система освіти, громадські діячі.

